

NASTAVNIČKE KOMPETENCIJE ZA REALIZACIJU POČETNIČKOG SOLFEGGIA

Tihana Škojo

Abstrakt: Nastava Početničkog solfeggia predstavlja veliki izazov za nastavnika i zahtijeva iznimno širok kompetencijski profil nastavnika. Takva nastava traži nastavnika koji, osim primarno stručnih kompetencija, mora imati iznimno razvijene didaktičke i pedagoške kompetencije koje se ogledaju kroz različite dimenzije. U radu se opisuje istraživanje koje je provedeno s ciljem utvrđivanja mišljenja nastavnika o potrebnim nastavničkim kompetencijama za uspješno poučavanje Početničkog solfeggia.

Ključne riječi: početnički solfeggio; otvoreni kurikulum; didaktičke kompetencije; pedagoške kompetencije.

I. Uvod

Glazba na brojne načine utječe na djecu, posebice u predškolskoj dobi. Istraživanja u kojima se ispitivao utjecaj slušanja i reproduciranja glazbe u predškolskoj dobi dala su uvid u ovo kompleksno područje i ukazala kako glazba djeluje na razvoj mozga i centralnog živčanog sustava te inteligenciju djece (Rauscher, Shaw i Ky, 1993; Schellenberg, 2004) specijalne i motoričke sposobnosti, te na razvoj cjelokupne osobnosti djeteta s naglaskom na kreativnost (Shellenberg i sur., 2007). Također su istraživači ukazivali i na različite utjecaje glazbe na subjektivna tjelesna iskustva tijekom slušanja, naglašavajući značaj povezanosti s pokretom. S glazbeno-pedagoškog aspekta veliki broj istraživanja odnosi se na proučavanje glazbenih preferencija djece iz različitih perspektiva. LeBlanc i sur., (1996) zaključuju kako su mlađa djeca otvorena za sve vrste glazbe te da pozitivnije procjenjuju sve glazbene ulomke od djece starijega uzrasta. Jellison i Flowers (1991) ističu usmjerenost preferencija prema zabavnoj glazbi kod mlađe djece. S obzirom na utjecaj glazbeno-izražajnih sastavnica na glazbene preferencije djece temeljem rezultata istraživanja razvidno je kako djeca vole glazbu izvedenu u bržem tempu (LeBlanc i McCrary, 1983), ekspresivne dinamike (Burnsed, 1998). Sociološki pristup preferencijama osim uloge individualnih faktora (LeBlanc i sur., 1999) naglašava značajan utjecaj obitelji, vršnjaka i medija na procjenjivanje glazbe i svidanje. Sva navedena istraživanja naglašavaju kako su djeca od najranijeg uzrasta okružena glazbom te kako je glazba duboko ukorijenjena u djetetovom biološkom, fiziološkom i sociološkom ustrojstvu. Stoga se glazbeni odgoj, ali i obrazovanje nameće kao prijeko potreban sastavni dio djetetovog života.

Organizirano vođenje glazbenog podučavanja započinje se provoditi kroz djetetov boravak u vrtićima. Uz stručno vođenje, kroz različite aktivnosti djecu se upoznaje s glazbenom umjetnošću te se razvijaju oblici različitog glazbenog izražavanja. U skladu sa svrhom predškolskog kurikulum, glazbeni se odgoj odvija s ciljem razvoja sposobnosti u razlikovanju visine, trajanja, jačine i boje tonova. Djecu se nastoji osposobiti za uočavanje i raspoznavanje jednostavnih ritamskih i melodijskih obrazaca, dinamičkih odnosa i nijansiranja, te odnosa između različitih tempa. Sustavnom izloženošću umjetnički vrijednoj glazbi djeca stječu i osnovne komponente estetskog odgoja; razvijaju osjećaj i smisao za lijepo, sposobnost za percipiranje, prihvatanje i prosuđivanje kvalitetne glazbe i ostvaruju vrijedne osnove za razvoj glazbenog ukusa.

Za razliku od glazbenog odgoja koji se odvija u vrtićima, glazbeno podučavanje djece u okviru glazbene škole, ali i prvi susret sa stručnim i sistematičnim provođenjem glazbenog obrazovanja i odgoja, a time i s kognitivnim, psihomotoričkim i afektivnim ishodima učenja odvija se u glazbenim školama u okviru predškolskog programa (Škojo, 2011). Nastava Početničkog solfeggia, kao predškolskog programa predstavlja posebnu programsku cjelinu koja traje dvije godine, ali se u praksi najčešće trajanje svodi na jednu, pripremnu godinu u kojoj djeca stječu glazbene sposobnosti koje im omogućuju upis i pohađanje glazbene škole. Nastava Početničkog solfeggia djeluje s ciljem da se što je moguće ranije započne sa sustavnim razvijanjem djetetovih urođenih potencijala i pobudi interes i želja za glazbenim znanjima. Ona se odlikuje specifičnim sadržajima koji se didaktički i metodički pluralistički oblikuju, vodeći se pritom individualnim potrebama i preferencijama svakog djeteta, kao i specifičnostima u učenju. Intencija je glazbenih pedagoga da se u planskom i organiziranom odgojno-obrazovnom procesu kroz stručno definirane i metodički fleksibilno vođene igre, glazbene zadatke i pjesme razvija intonacija, glazbeno pamćenje, osjećaj za ritam, odnosno započinje odgajati glazbeni sluh. Pri tome je glavni zadatak odgoja glazbenog sluha izgrađivati sposobnost svjesnog prepoznavanja ritamskih, melodijskih i harmonijskih glazbenih elemenata (Požgaj, 1988), te brojnim aktivnostima osvijestiti i slušno usvojiti glazbene pojmove koji služe kao osnova za dalju nadogradnju u okviru glazbenih disciplina na višim stupnjevima glazbenog obrazovanja (Olujić, 1990).

Preduvjet za kvalitetnu realizaciju svih aktivnosti u okviru nastave Početničkog solfeggia je kompetentan stručnjak, koji osim stručnih kompetencija ima iznimno razvijene različite dimenzije pedagoških kompetencija pomoću kojih ostvaruje sve ishode učenja, ali i pozitivnu i ugodnu socijalnu i emocionalnu klimu u razredu.

II. Kompetencije nastavnika

Kompetencija, kao pojam dolazi od latinske riječi *competo*, *competere* i znači *dolikovati*, *težiti čemu* te se odnosi na mjerodavnost, ali i područje u kome neka osoba posjeduje znanja, iskustva. S pedagoškog aspekta (Pastuović, 1999; Matijević i Radanović, 2011; Rosandić, 2013) kompetencije se definiraju kao:

- znanja, iskustva, sposobnosti,
- znanja i vještine te sposobnosti i spremnosti da se primijene u određenim situacijama,
- kombinacija znanja, vještina i stavova primjerenih kontekstu,
- kognitivne sposobnosti i vještine koje pojedinac posjeduje ili koje može naučiti te komunikacijska, voljna i socijalna spremnost i sposobnost njezina korištenja,
- kognitivna kompetencija (korištenje teorije i koncepata, informalno znanje stečeno praksom),
- funkcionalna kompetencija (vještine, sposobnost rada u određenom području),
- osobna kompetencija (sposobnost odabira ponašanja u nekoj situaciji),
- etička kompetencija (odgovarajuće korištenje osobnih i stručnih vještina).

Hrvatić i Piršl (2007) kompetencije definiraju kao kombinaciju znanja, vještina, stajališta, osobnih karakteristika koje omogućuju pojedincu aktivno sudjelovanje u nekoj situaciji, ali i analiziranje i interpretiranje te situacije. Weinert (2001) utvrđuje kompetencije kao kombinaciju kognitivnih, motivacijskih, moralnih i socijalnih vještina koje su pretpostavka uspješnoga ovladavanja širokim spektrom zahtjeva, zadataka, i ciljeva. Kurz i Bartram (2002) smatraju da su kompetencije skupovi ponašanja koji su presudni za postizanje željenih rezultata i ishoda. Keuffer (2010) kompetencije promatra kroz aspekt znanja, sposobnosti i vještina u smislu profesionalnoga znanja, osobnoga uvjerenja, ljestvice vrijednosti i motivacijskoga usmjerenja. Iz izloženih definicija razvidno je kako su kompetencije jasno utvrđena i mjerljiva znanja, osobne vještine i kvalitete koje se koriste za postizanje radnih ciljeva (Green, 1999).

Kompetencije nastavnika, sukladno načelima suvremene škole, usmjerene su prema novim paradigmama učenja i poučavanja te se osim prema stručnim i didaktičkim razinama kompetencija sagledavaju i prema osobnim, komunikacijskim, analitičkim, socijalnim i emocionalnim dimenzijama. Takav nastavnik prvenstveno treba razumjeti tendencije suvremene škole, koja se okreće praktičnom aspektu stečenih znanja, a učenike se nastoji dovesti prema izgrađivanju uporabnih znanja, s težištem na aktivnom učenju, na uočavanje smisla i veza među činjenicama (Dryden i Vos, 2001). Jensen (2003, 63)

zaključuje kako suvremeni nastavnici iz autoritativnih figura koji realiziraju poučavanje, prerastaju u promotore, usmjeritelje i *katalizatore* učenja. Oni sa sigurnošću upotrebljavaju inventivne metode, koriste i integriraju tehnologiju kroz cijeli nastavni program, pružaju učeniku izbor i raznolikost u radu. Takav nastavnik uvažava potrebe učenika i usklađuje ih u skladu s osobnim individualitetom svakog pojedinca. On omogućuje stvaralačko iskazivanje svojih mogućnosti i sposobnosti, usmjerava učenikove razvojno-emotivne privlačnosti pravim sadržajima, učenike nastoji duhovno bogatiti, odgajati i usrećiti u njihovu življenju (Previšić, 1999, 12-13).

III. Pedagoške kompetencije nastavnika Početničkog solfeggia

Predškolska glazbena nastava u glazbenim školama zasnovana je u potpunosti na načelima otvorenog kurikulumu u kojemu se izvedbene sadržajne jezgre realiziraju na slobodan i kreativan način (Previšić, 2007, 27). Takav fleksibilan tijekom planiranog podučavanja omogućuje nastavniku da u potpunosti slobodno odabere nastavne sadržaje i metode rada sukladno svojim stručnim kompetencijama s ciljem postavljanja temelja za razumijevanje glazbene strukturiranosti, te osnovnih intonacijskih i ritamskih znanja i vještina. Osim osobnoj viziji obrazovnog procesa nastavnik se vodi mogućnostima i interesima učenika i njihovim preferencijama, te je prilikom utvrđivanja ishoda učenja uz zadatke iz kognitivnog i psihomotoričkog područja od iznimne važnosti utvrđivanje zadataka iz afektivnog područja. Oni podrazumijevaju razvoj učenikovih osjećaja, vrijednosti, stavova, entuzijazma, ali i poticanje učenika da razviju svoju kreativnu i interesnu stranu, kao i da zadrže motiviranost za predmet i glazbu uopće.

Nastavnikove se pedagoške kompetencije ogledaju kroz četiri razine:

1. ostvarivanje produktivnog učenja za svakog učenika,
2. analiziranje nastave i utjecaja koji uvjetuju kvalitetu i vođenje nastave,
3. razumijevanje i uvažavanje elemenata formalnog, neformalnog i informalnog učenja,
4. razvoj učeničkog zadovoljstva nastavom (Jurčić, 2012, 107).

Kako bi ostvario najoptimalnije, produktivno učenje u nastavi Početničkog solfeggia nastavnik prati i uvažava individualne potrebe učenika, budući da se radi o kombinaciji predškolskog i školskog uzrasta djece, te razlike u darovitosti i razvijenosti glazbenih sposobnosti svakog učenika. Promišlja prilikom planiranja o svakoj aktivnosti, na koji način je provesti kako bi polučila najveći uspjeh. Nastavu sustavno oblikuje kroz strategije aktivnog učenja, u kojima učenici aktivno prate i sudjeluju u svakoj aktivnosti. Potiče promjene aktivnosti, u skladu

s obilježjima kvalitetne nastave (Glasser, 1994) te se trudi da bude zanimljiva, atraktivna i dinamična. Svaku nastavnu etapu nastoji realizirati kroz plansku interakciju s učenicima, stvarajući pozitivan kontakt i potičući suradništvo, vodeći se njihovim preferencijama, ali pri tome zadržavajući jasnu strukturiranost nastavnih faza (Meyer, 2002; Jurčić, 2012). Nastavnik Početničkog solfeggia, svjestan snažnog utjecaja medija koji djeluje na znanja i vrijednosti djece, promišljeno usmjerava njihove glazbene preferencije i oblikuje stavove spretno objedinjujući formalno i informalno učenje.

Pomoću svojih socijalnih kompetencija uspostavlja uspješan odnos s učenicima, potiče interakcijsko-komunikacijski proces koji pozitivno potkrepljuje sve aktivnosti i pridonosi ugodnoj i demokratskoj klimi. Kompetentnost nastavnika u komunikaciji uz emocionalnu kompetentnost odražava se u zadovoljstvu učenika nastavom i čini da ovaj početni glazbeni korak bude tek prvi u nizu.

Osobito važan element u svakoj nastavi, pa tako i u nastavi Početničkog solfeggia je ugodna i kreativna atmosfera koja motivira i nastavnika i učenike te nastavu čini boljom i uspješnijom. Kreativna atmosfera koju ostvaruje kreativan nastavnik imperativ je nastave Početničkog solfeggia. Kreativne su kompetencije nastavnika značajne za osmišljavanje nastave koja obiluje brzim promjenama i kombinacijama aktivnosti pjevanja, slušanja, glazbenih igara i glazbenog stvaralaštva.

IV. Didaktičke i metodičke kompetencije nastavnika Početničkog solfeggia sagledane kroz temeljne aktivnosti

Pjevanje

Djeci najpristupačnija i najomiljenija glazbena aktivnost je pjevanje. Ova je aktivnost najzastupljenija tijekom cijelog predškolskog glazbenog odgoja, a započinje već u aktivnostima mlađe skupine, kada su djeca u mogućnosti vokalizirati dulje fraze i imitirati jednostavne ritamske obrasce. Uz preduvjet primjerenog kognitivnog razvoja, djeca su već u ovom uzrastu u mogućnosti usvojiti pjesme s tekstovima usklađenim s jezičnim sposobnostima djeteta, te izvesti pjesmu točno i lijepo. Prilikom realizacije pjevanja, zbog prijenosa informacija po principu imitacije, od iznimne je važnosti glazbeno-metodička i didaktička kompetentnost nastavnika te njihova stalna težnja da se pjesme izvedu melodijski, ritamski i artikulacijski točno.

Pripremnim aktivnostima, držanjem tijela i vježbama disanja nastavnik će postaviti temelj za razvoj dječjeg glasa i uspješnu realizaciju aktivnosti pjevanja. Vježbanjem pjevačkog držanja spontano će se dovesti do pripremljenosti tijela za pjevačke izvedbe. Isto tako potrebno je provoditi zanimljivo osmišljene vježbe za

pravilno udisanje i izdisanje te vježbe kontrole daha (Radočaj-Jerković, 2015). Inventivnim vježbama, početno usmjerenim prema imitaciji zvukova iz prirode, a kasnije prema kreativno osmišljenim konkretnim riječima pridonijet će se razvoju vještine pjevanja, a pri tome aktivnost neće zaći u dosadu.

Prilikom odabira pjesme potrebno je razmišljati o estetskoj vrijednosti, budući da svako učenje pjesme mora biti ciljno usmjereno dostizanju umjetničke razine (Radočaj-Jerković, 2012). Potrebno je da odabrana pjesma bude tematski, melodijski i ritamski atraktivna, kako bi zainteresirala djecu za pjevanje. Istovremeno značajno je da pjesma bude pamtljiva, repetitivna i logična u melodijskom i ritamskom smislu, kako bi učenje bilo lako i relativno brzo. Potrebno je da opseg pjesme ne prelazi interval kvinte u mlađoj i srednjoj skupini, odnosno interval sekste kod šestogodišnje djece (Marić i Goran, 2013). Od osobite je važnosti jasnoća, jednostavnost i primjerenost tekstualnog sadržaja pjesme.

Pri izboru pjesme potrebno je prednost dati kvalitetnom tekstu, čistog i pravilnog književnog jezika, čija će interpretacija biti uvjerljiva, razumljiva i pridonijeti ekspresivnosti pjesme. Budući da je aktivnost pjevanja, posebice u mlađoj skupini, povezana s tjelesnim pokretom potrebno je odabir pjesama usmjeravati prema mogućnostima kretanja uz melodijski, ritamski ili tekstualni sadržaj pjesme, ili uklopiti pojedine plesne elemente koji će biti u funkciji prikazivanja izražajnih elemenata ili strukture.

Budući da je interes djece, ovisno o dobi, ograničen na 15-30 minuta, potrebno je uravnoteženo realizirati aktivnosti pjevanja, kako bi se ostavilo dovoljno prostora za aktivnost slušanja i glazbene igre. Dinamičnost i pravilna izmjena aktivnosti potrebna je kako bi se ostvarila glazbena i odgojna učinkovitost, te zadržala visoka razina motivacije kod djece.

Slušanje glazbe

Upoznavanje glazbe putem slušanja osnovna je aktivnost ciljno usmjerena prema upoznavanju elemenata glazbenog izričaja i glazbe, ali i razvoju brojnih glazbenih sposobnosti, te glazbenog ukusa. Iz utvrđenog cilja proizlazi potreba za pravilnim provođenjem aktivnosti slušanja od početka organiziranog glazbenog odgoja, kako bi djeca stekla naviku aktivnog slušanja i od najranijih dana se otvorila prema estetskim osobinama glazbe.

Slušanje u glazbenom odgoju, osim odgojne ima i obrazovnu funkciju, stoga je od iznimne važnosti aktivno usmjeravanje pozornosti djece na glazbu koju slušaju. Kako bi slušanje bilo uspješno, glazba koju nudimo djeci mora biti atraktivna, težinom i trajanjem usklađena s razvojnim mogućnostima djece, odnosno glazba za koju pretpostavljamo da će djeca uz primjerenu metodičku obradu bez poteškoća prihvatiti, upoznati i upamtiti (Rojko, 2005). Od iznimnog

je značaja pozitivan stav koji nastavnik iskazuje slušajući glazbu, te njegova usmjerena pozornost i izrazi lica kojim ukazuje na bitne dijelove i vodi djecu kroz slušanje.

Slušanju glazbe uvijek treba pristupiti s predradnjama kojima će se djeca pripremiti na ovu aktivnost. Jasnim zadacima koja se odnose na određivanje izvođača, praćenje teme, tempa ili dinamike djeca će biti u mogućnosti uočiti elemente koje su čuli i opazili, te će u razgovoru, koji će uslijediti nakon slušanja, iznijeti što su čuli i doći do određenih zaključaka. Aktivnost slušanja, nužno je pozitivno ishodište u usmjeravanju glazbenih preferencija kod djece, ali i potreban odmak od iznimnog glazbenog utjecaja koji danas imaju masovni mediji.

Glazbene igre

Kao najefikasniji način da sve glazbene aktivnosti budu realizirane uz motivirano i pozitivno ozračje jest njihova realizacija kroz igre. Dobro zamišljenim i stručno vođenim glazbenim se igrama neposredno utječe na razvoj glazbenih sposobnosti djece. One služe i kao svojevrsne vježbe u svojstvu razvoja intonacije, ritma i glazbene memorije. Nezaobilazan efekt glazbenih igara je razvoj mašte i kreativnosti kod djece. Sudjelovanjem u glazbenim igrama djeca su i fizički aktivna, te se igre u kojima je prisutan pokret često kombiniraju s pjevanjem i slušanjem. Stoga, pri odabiru igara potrebno je razmišljati o dobi kojoj su namijenjene, sposobnostima, ali i potrebama učenika. Igre u glazbenom odgoju možemo podijeliti na sljedeće kategorije: glazbene igre s pjevanjem, igre uz slušanje glazbe i glazbene igre s ritmovima i melodijama (Manasteriotti, 1982). Glazbene igre s pjevanjem najčešće su zamišljene da pokretima oponašaju tekst pjesama, uz često prisutno imitiranje skupine pokreta pojedinca u krugu. Igre s pjevanjem mogu se izvoditi uz određene ritamske i plesne pokrete, koji na inventivan način spajaju elemente glazbene i plesne umjetnosti. Posebno zanimljive su glazbene igre koje uz pjevanje povezuju brzinu izvođenja – tempo i jačinu izvođenja – dinamiku, te se realizacijom kod djece ostvaruju znanja glazbenih pojmova i sposobnost njihovog razlikovanja s vještinom pjevanja i kretanjem. Pri realizaciji ovih igara posebno je uputno voditi brigu o dinamičnosti igre, a trajanje pojedine igre potrebno je ograničiti.

Glazbene igre s tonovima i ritmovima realiziraju se kako bismo kod djece razvijali glazbeni sluh i to visinu, jačinu i boju tonova te notno trajanje; razvijali auditivnu pažnju, melodijsku i ritamsku memoriju. Melodijske i ritamske igre, kratke su aktivnosti koje se mogu provoditi višekratno kao uvod u aktivnost pjevanja ili slušanja. Ove igre zahtijevaju potpunu koncentraciju, kako bi se njihovom realizacijom postigao maksimalan učinak na razvoj glazbenog sluha. Poželjno je realizirati glazbene igre s tonovima na početku glazbenog odgoja kao svojevrsno upjevanje, dok su igre s ritmovima, osim za razvoj glazbenog sluha,

izvrstan način i za realizaciju dječjeg glazbenog stvaralaštva. Odgoj ritamskog osjećaja moguće je ostvarivati kroz brojalice, recitacije, pa sve do igara u kojima djeca nastavljaju započeti ritam, donose ritam na utvrđeni tekst, uklapaju ritam u glazbene rečenice, koje se međusobno odnose kao pitanje-odgovor, te u konačnici do igara improvizacije zatvorenih glazbenih oblika (Tomerlin, 1969). Za vježbe improvizacije osim Orffovog instrumentarija moguće je koristiti sve načine dobivanja zvuka, uključujući uporabu vlastitog tijela kao udaraljke.

Glazbene igre uz slušanje mogu se izvoditi kao sredstvo za utvrđivanja glazbenog znanja o instrumentima te pojedinih glazbenih pojmova u različitim formama kviza. Igre slušanja moguće je usmjeriti prema pobuđivanju slušne radoznalosti i ostvarivanju različitih eksperimenata sa zvukovima predmeta koji su dio dječje svakodnevice te brojnim improvizacijama s različitim bojama glasova djece (Sam, 1998).

Navedene glazbene aktivnosti, te njihova sustavna, ali i kreativna realizacija značajno će doprinijeti razvoju glazbenih sposobnosti te će se postaviti temelji u senzibilizaciji djece za umjetničku glazbu i nastavak glazbenog obrazovanja.

V. Ciljevi i metodologija istraživanja

U radu se opisuje istraživanje koje je provedeno s ciljem utvrđivanja bitnih didaktičkih obilježja nastave Početničkog solfeggia. Istraživanjem se nastojalo odgovoriti na pitanja kakva su mišljenja nastavnika o aktivnostima koje provode na nastavi glazbene kulture, s kakvim se problemima susreću nastavnici pri organiziranju i provođenju nastave Početničkog solfeggia, koliko su nastavnici zadovoljni nastavom Početničkog solfeggia te koje su nastavničke kompetencije bitne za poučavanje Početničkog solfeggia.

Provođenje istraživanja

U istraživanju se polazi od interpretativne paradigme, pozornost je usmjerena na kvalitativne aspekte. Budući da u jednoj glazbenoj školi nastavu Početničkog solfeggia predaje samo jedan nastavnik, istraživanje je provedeno s pet nastavnica i tri nastavnika iz šest hrvatskih glazbenih škola. Svi nastavnici su visoke stručne spreme sa završenim studijem Glazbene pedagogije (Glazbene kulture). Raspon godina radnog staža se kreće od 2 do 26 godina.

Metodološki pristup

U istraživanju je kao postupak za prikupljanje podataka korišteno osobno intervjuiranje, a kao instrument protokol intervjua (Škojo, 2016). S nastavnicima je proveden polustrukturirani intervju koji je sadržavao pripremljena pitanja

otvorenoga tipa. U protokolu intervjua unaprijed su bile utvrđene teme o kojima će se razgovarati, ali slijed tih tema i način postavljanja pitanja nije bio točno određen. Za obradu i analiziranje podataka korištena je kvalitativna analiza, s kodiranim podacima koji su prevedeni u kategorije.

Rezultati i rasprava

Intervju s nastavnicima je započeo procjenom ukupnog zadovoljstva nastavom Početničkog solfeggia. Navodi svih nastavnika upućuju na zaključak kako su nastavnici iznimno zadovoljni i osjećaju se dobro na nastavi.

“Recimo da jesam zadovoljna, ali sam općenito vrlo samokritična. Smatram da se poboljšavam i nadograđujem svoje nastavničke kompetencije, no uviđam kako trebam još puno raditi na sebi.”; “Jako sam zadovoljan, za mene je to doslovno izmišljen posao i zaista uživam u svakom radnom danu. Najveće zadovoljstvo osjećam kada vidim da djeca nešto nauče i napreduju u svom radu.”; “Odličan, S! Opet bih to odabrala kada bih ponovno morala birati. Presretna sam i zadovoljna svojim poslom!”; “Jako sam zadovoljan! Ponajviše zbog te jedne situacije – raznolikosti učenika.”; “Ja sam još uvijek zaljubljena u svoj posao, jako sam zadovoljna!”; “Može bolje, još se učim, ali se maksimalno trudim i radim na sebi.” (Škojo, 2016)

Nastavnici su nakon procjene ukupnog zadovoljstva promišljali o problemima s kojima se susreću u nastavi Početničkog solfeggia. Najčešće ističu “disciplinske probleme kao osnovne poteškoće, dok kao razloge navode preveliku brojnost skupine, s više od 20 učenika, manjak koncentracije kod djece i preveliku razigranost djece” (Škojo, 2016).

Sljedećim smo pitanjem nastojali utvrditi doživljavaju li nastavnici razliku u nastavi Početničkog solfeggia i Solfeggia. Iz opsežnih navoda zaključujemo kako nastavnici najčešće ukazuju na velike razlike koje proizlaze iz činjenice kako za nastavu Početničkog solfeggia nema utvrđenog programa i priručnika za nastavnike. Također ističu razlike koje se odnose na veću zahtjevnost nastave Početničkog solfeggia.

“Iako se Početnički solfeggio smatra opuštenim ulaskom u glazbenu školu uz igru, učenje nota, slušanje glazbe, sviranje i pjevanje, voljela bih da postoji više literature o Početničkom solfeggiu, priručnika s konkretnim aktivnostima.”; “Doživljam velike razlike u cijeloj strukturi nastave i u načinu održavanja nastave, ali najveća razlika je ta što nema propisanog programa.”; “Razlika je velika, jer nemamo zadani program po kojemu se radi. Puno je teže animirati djecu za neke ‘ozbiljnije’ sadržaje.”; “Cjelokupni rad je naporniji jer je više aktivnosti i sve se odvija puno brže.” (Škojo, 2016)

Na pitanje o cilju nastave Početničkog solfeggia nastavnici su iznijeli ujednačena mišljenja koja se odnose na "pripremu učenika za nižu glazbenu školu, stvaranje temelja za nastavne sadržaje iz Solfeggia, razvoj pjevačkih sposobnosti, upoznavanje instrumenata". Samo je jedan nastavnik istaknuo kako je osnovni cilj nastave "ostvariti prijateljski kontakt s glazbom te zavoleti glazbu" (Škojo, 2016).

Nakon razgovora o cilju nastave uslijedilo je konkretiziranje aktivnosti koju nastavnici provode na nastavi. Nastavnici u odgovorima navode brojne inventivne aktivnosti te ističu kako su različite glazbene igre okvir unutar kojega se provode sve ostale aktivnosti kako bi nastava bila aktivna, dinamična i raznolika. Iz navedenog zaključujemo kako nastavnici prepoznaju vrijednost glazbenih igara kao učinkovite strategije za postizanje utvrđenog cilja za ovu dobnu skupinu. Također utvrđujemo kako se nastavnici koriste brojnim *alternativnim* tehnikama kako bi na što je moguće bolji i kreativniji način približili pojedine apstraktne sadržaje. Koriste: "aktivan rad s ritmom, Orffovim instrumentarijem, pjevanje i učenje pjesama po sluhu; kratke melodijske primjere, dječje pjesme, ples kao pomoć za shvaćanje ritma; body percussion; glazbene igre, slušanje glazbe; crtanje, pričanje domišljatih priča u cilju shvaćanja teorije glazbe" (Škojo, 2016).

Nastavnici u daljnjem pojašnjavanju ukazuju na odlike koje ima uspješna nastava Početničkog solfeggia te ističu kako ista mora biti "dinamična, raznolika i s puno različitih aktivnosti. Mora biti usmjerena pripremi za osnovnu glazbenu školu" (Škojo, 2016). Nastavnici se osvrću na pozitivno ozračje i emocionalnu klimu te na dobru komunikaciju između nastavnika i učenika kao bitnu komponentu uspješne nastave.

Nastavnici nadalje s didaktičkog aspekta nastavnih aktivnosti ističu kako se vode načelom pluralizma u nastavnim metodama i aktivnostima: "Nastojim često mijenjati nastavne metode. Izmijenim minimalno četiri bloka različitih aktivnosti, jer dječja koncentracija ne traje dulje od 10 minuta." (Škojo, 2016) Iz daljnjih navoda u kojima pojašnjavaju nastavne oblike koje primjenjuju utvrđujemo kako nastavnici prepoznaju značaj aktivnog učenja, ali i različitih skupnih socijalnih oblika te kako nastava po pitanju organizacije rada u potpunosti odudara od tradicionalno oblikovane nastave Solfeggia.

U pogledu utvrđivanja didaktičkog aspekta u realizaciji zanimalo nas je kako nastavnici odabiru sadržaje koje će koristiti u nastavi i koje izvore koriste. Iz odgovora možemo zaključiti kako su nastavnici "u stalnoj potrazi za pjesmaricama, igrama, brojalicama i sadržajima koje će biti atraktivni i pobuditi interes djece" (Škojo, 2016). Također je potrebno istaknuti iznimnu angažiranost nastavnika koja se odnosi na preoblikovanje sadržaja namijenjenih za stariji uzrast. Nastavnici svoju inventivnost, osim u odabiru sadržaja, iskazuju i u izvorima s kojima se prilikom planiranja služe, pa navode udžbenike za osnovnu školu, Metodika glazbene nastave I i II Pavela Rojka, priručnike Višnje

Manasteriotti, metodičke priručnike Elly Bašić, te brojne internetske stranice iz kojih crpe sadržaje i ideje za realizaciju.

Sljedeće pitanje odnosilo se na vremensku zahtjevnost pripreme nastavnog sata. Nastavnici ističu kako je potrebno “puno vremena za osmišljavanje i pripremu jednog nastavnog sata, svakako više nego za Solfeggio u osnovnoj glazbenoj školi”. Također navode kako je uvijek bitno da nastavnik bude “spreman na licu mjesta prilagoditi aktivnost, a često i improvizirati” (Škojo, 2016).

Kreativne su kompetencije nastavnika najčešće spominjane u kontekstu osmišljavanja nastavnih sadržaja, motiviranja učenika, ali i utjecaja na vlastito zadovoljstvo i produktivnost.

“Kreativnost nastavnika je najbitnija u cjelokupnom aspektu organizacije i realizacije nastave, u osmišljavanju aktivnosti za nastavni sat, u pogledu najboljeg mogućeg iskorištavanja uvjeta koje ima na raspolaganju.”; “Kompetencije vezane uz kreativnost imaju ulogu kod motiviranja učenika, jer kod svakog učenika ‘upali’ neka druga metoda, drugi pristup, pa je bitno da nastavnik ima i te vještine.”; “U nastavi Početničkog solfeggia nastavnik mora biti domišljata i kreativna osoba.”; “Kreativan nastavnik može razviti kreativne učenike. Možda je ovo još jedina nastava u kojoj se možemo prepustiti potpunoj kreativnosti.”; “Jedino kreativan nastavnik svojom nastavom potiče i motivira učenike, trudi se da se nastava ne odvija po istom obrascu već i da nastavu shvate kao radost otkrivanja nečega novoga.” “Kreativan nastavnik zna kako kvalitetno iskoristiti svaki trenutak nastave i raditi na razvoju svakog pojedinog djeteta.”; “Kreativnost u meni me vodi stalno otkrivanju novog, a kad to profunkcionira kako sam zamislila budem vrlo sretna, a time i produktivnija.” (Škojo, 2016)

Nastavnici su izložili kompetencijski profil uspješnog nastavnika Početničkog solfeggia, navodeći kompetencije koje smatraju značajnim za realizaciju kvalitetne nastave. Oni ističu važnost različitih dimenzija pedagoških kompetencija; osobnih, emocionalnih i analitičkih.

“Smatram da veliku važnost imaju pedagoške kompetencije i trebale bi biti vrlo razvijene.”; “Kompetentan nastavnik bi osim stručnosti trebao biti otvorenog uma, energičan i inovativan. Trebao bi puno promišljati o sebi i svom napretku.”; “Uspješan nastavnik mora biti motivator, animator, pun energije i znanja, vješt na instrumentu, širokih obzora i horizonata.”; “Prilagodljivost, kreativnost, maštovitost su tri najbitnije osobine uz suvereno vladanje svojim područjem.”; “Struka mora biti na prvom mjestu, no vrlo je bitno da ima pedagošku širinu, da je otvoren, empatičan i kreativan.”; “Nastavnik Početničkog solfeggia mora biti razigran, opušten, razvijene emocionalne kompetencije i zanimljiv.” (Škojo 2016)

Zaključak

Nastava Početničkog solfeggia predstavlja veliki izazov za nastavnika i zahtjeva iznimno širok kompetencijski profil nastavnika. Takva nastava traži nastavnika koji zna kako uspješno odgovoriti zahtjevima, vrlo kompleksne nastave. Nastavnik Početničkog solfeggia, osim primarno stručnih kompetencija, mora imati iznimno razvijene metodičke i didaktičke kompetencije koje se odnose na odabir aktivnosti i izgradnju predmetnog kurikuluma, organiziranje i vođenje nastave te oblikovanje pozitivnog nastavnog ozračja. Njegove se pedagoške kompetencije ogledaju kroz različite dimenzije: osobne, komunikacijske, socijalne, emocionalne, ali i refleksivne. Značajnu ulogu u cijeloj nastavi ima kreativnost nastavnika.

Iz rezultata istraživanja razvidno je kako nastavnici precizno utvrđuju kompetencijski profil nastavnika Početničkog solfeggia. Oni ističu važnost različitih dimenzija metodičkih, didaktičkih i pedagoških kompetencija uz naglašavanje socijalnih vještina i individualnih osobina nastavnika. Nastavnici Početničkog solfeggia iznimno su sigurni u svoje kompetencije, osjećaju se dobro na nastavi i zadovoljni su cjelokupnom realizacijom. Točno utvrđuju nastavni cilj i inventivno kombiniraju različite nastavne aktivnosti, uspješno implementirajući u svoju nastavu brojne nove sadržaje. Kurikulumsku otvorenost po pitanju nastavnih sadržaja nastavnici prihvaćaju kao veliku mogućnost, koja im omogućuje da u svojoj kreativnosti, znanju i vještinama pronađu najbolji put prema razvoju glazbenih sposobnosti kod učenika. U konačnici zaključuju kako jedino kreativni nastavnici, koji su otvoreni za nove ideje i inovacije, te oni koji ih uspješno implementiraju u svoju nastavu i na taj način obogaćuju sebe i svoje učenike, mogu činiti nastavu Početničkog solfeggia uspješnom, atraktivnom i poželjnom.

Reference

- Burnsed, V., 1998. The effects of expressive variation in dynamics on the musical preferences of elementary school students. *Journal of Research in Music Education*, 46, 396-404.
- Dryden, G. i Vos, J., 2001. *Revolucija u učenju: kako promijeniti način na koji svijet uči*. Prijevod s engleskog G. Kuterovac Jagodić. Zagreb: Educa.
- Glasser, W., 1994. *Kvalitetna škola*. Prijevod s engleskog M. Zečirević. Zagreb: Educa.
- Green, P. C., 1999. *Building Robust Competencies: Linking Human Resource Systems to Organizational Strategies*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Hrvatić, N. i Piršl, E., 2007. Kurikulum pedagoške izobrazbe učitelja. U: V. Previšić, ur. *Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaji-struktura*. Zagreb: Školska knjiga. 385-412.

- Jellison, J. A. i Flowers, P. J., 1991. Talking about music: Interviews with disabled and nondisabled children. *Journal of Research in Music Education*, 39 (4), 322-333.
- Jensen, E., 2003. *Super – nastava: nastavne strategije za kvalitetnu školu i uspješno učenje*. Prijevod s engleskog I. Marušić. Zagreb: Educa.
- Jurčić, M., 2012. *Pedagoške kompetencije suvremenog učitelja*. Zagreb: Recedo.
- Keuffer, J., 2010. Reform der Lehrerbildung und kein Ende? Eine Standortbestimmung. *Erziehungswissenschaft. Mitteilungen der Deutschen Gesellschaft für Erziehungswissenschaft*, 40, 51-68.
- Kurz, R. i Bartram, D., 2002. Competency and Individual Performance: Modelling the World of Work. U: I. T. Robertson, M. Callinan i D. Bartram, ur. *Organizational Effectiveness: The Role of Psychology*. Oxford: John Wiley & sons. 227-255.
- LeBlanc, A., Sims, W., Siivola, C. i Obert, M., 1996. Music style preferences of different age listeners. *Journal of Research in Music Education*, 44 (1), 49-59.
- LeBlanc, A. i McCrary, J., 1983. Effect of tempo on children's music preference. *Journal of Research in Music Education*, 31, 283-294.
- LeBlanc, A., Jin, Y. C., Stamou, L. i McCrary, J., 1999. Effect of age, country, and gender on music listening preferences. *Bulletin of the Council for Research in Music Education*, 141, 72-76.
- Manasteriotti, V., 1982. *Muzički odgoj na početnom stupnju: metodске upute za odgajatelje i nastavnike razredne nastave*. Zagreb: Školska knjiga.
- Meyer, H., 2002. *Didaktika razredne kvake*. Prijevod s njemačkog V. Adamček. Zagreb: Educa.
- Marić, Lj. i Goran, Lj., 2013. *Zapjevajmo radosno*. Zagreb: Golden marketing.
- Matijević, M. i Radanović, D., 2011. *Nastava usmjerena na učenika*. Zagreb: Školske novine.
- Olujić, A., 1990. *Razvoj harmonskog sluha*. Beograd: Univerzitet umetnosti.
- Pastuović, N., 1999. *Edukologija: integrativna znanost o sustavu cjeloživotnog obrazovanja i odgoja*. Zagreb: Znamen.
- Požgaj, J., 1988. *Metodika nastave glazbene kulture u osnovnoj školi*. Zagreb: Školska knjiga.
- Previšić, V., 1999. Škola budućnosti: humana, stvaralačka i socijalna zajednica. *Napredak*, 140 (1), 7-16.
- Previšić, V., 2007. Pedagogija i metodologija kurikuluma. U: V. Previšić, ur. *Kurikulum: teorije-metodologija-sadržaji-struktura*. Zagreb: Školska knjiga. 15-34.
- Radočaj-Jerković, A., 2012. Pjesma i pjevanje u razredu u općeobrazovnoj školi. *Tonovi*, 59, 32-82.
- Radočaj-Jerković, A., 2015. Identifikacija i sistematizacija razvojnih elemenata dječjeg pjevačkog glasa. *Tonovi*, 65, 77-88.

- Raucher, F. H., Shaw, G. L. i Ky, K. N., 1993. Music and Spatial performance. *Nature*, 365, 611.
- Rojko, P., 2005. *Metodika glazbene nastave – praksa, II. dio: Slušanje glazbe*. Zagreb: Jakša Zlatar.
- Rosandić, D., 2013. *Obrazovni kurikulumi, standardi i kompetencije*. Zagreb: Naklada Ljevak.
- Sam, R., 1998. *Glazbeni doživljaj u odgoju djeteta*. Rijeka: Glosa d.o.o.
- Schellenberg, E. G., 2004. Music Lessons Enhance IQ. *Psychological Science*, 15(8), 511-514.
- Schellenberg, E. G., Nakata, T., Hunter, P. G. i Tamoto, S., 2007. Exposure to music and cognitive performance: tests of children and adults. *Psychology of Music*, 35(1), 5-19.
- Škojo, T., 2011. Početni koraci u organiziranom glazbenom podučavanju darovite djece. U: A. Bene, ur. *The methodology of working with talented pupils*. Subotica: University of Novi Sad Hungarian Language Teacher Training Faculty. 452-465.
- Škojo, T., 2016. *Intervju sa nastavnicima Početničkog solfeggia*. [audio snimak] Privatni arhiv Tihane Škojo. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera Umjetnička akademija.
- Tomerlin, V., 1969. *Dječje muzičko stvaralaštvo. Priručnik za učitelje i nastavnike muzičkog odgoja*. Zagreb: Školska knjiga.
- Weinert, F. E., 2001. Competencies and Key Competencies: Educational Perspective. U: N. J.
- Smelser, P. B. Baltes, ur. *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Science*. Amsterdam: Elsevier. 2433-2436.